

Návrat ze zajetí a stavba chrámu

Původ materiálu

Lenka Ridzoňová

Pořadí v lekci

38

Téma

Pán Bůh nenechal lidi ve vyhnanství, vracejí se a stavějí chrám

Cíle

- Děti si připomenou, co je důležité pro křesťany, co je spojuje (předškolní děti).
 - Děti si zkusí spočítat, kolik let trvalo zajetí a jak se během něj z dětí stali dospělí. Přemýšlejí, co je pro děti důležité, co si neseme a pamatujeme z dětství, co bychom jako rodiče neměli zapomenout dětem říci.
 - Děti přemýšlejí, co dělá kostel kostelem, co je zde důležité.
 - Děti uslyší, že Pán Bůh nenechal svůj lid v zajetí, ale vrátili se zpátky; i král Kýros je Božím nástrojem.
-

Pro učitele

Biblický text: Ezd 1 a 3 a (4) a 6,15-22

Výkladové poznámky (jsou i k následující kapitole „Obnova Jeruzaléma“)

Babylonský král Nebúkadnesar přitáhl proti Jeruzalému r. 598 před Kristem a znovu 587. Pokaždé odvedl do zajetí vedoucí jeruzalémské osobnosti. R. 587 př. Kristem Babyloňané dobyli Jeruzalém a definitivně zničili chrám, rozvrátili tak zbytek Izraele, Judsko (jižní království). Severoizraelské království bylo dobyto Asyřany už 150 let předtím (r. 721).

Do zajetí nebyli vzati z Jeruzaléma a Izraele všichni, jen inteligence, kněží, řemeslníci, bohatí lidé. Chudina zůstala na místě, obdělávala zemi. Po duchovní stránce zbylé obyvatelstvo spíše živořilo. Část obyvatelstva také odešla do Egypta. Zajetí trvalo 50 (pro některé 70) let.

Poté dobyli Babylonii Peršané, perský král Kýros svým ediktem umožňuje Izraelcům návrat ze zajetí. Píše se rok 538 před Kristem.

V knize Ezdráš čteme seznam navrátilců. Ti tvoří spíš náboženskou obec než národ nebo stát, jde o „lid zvláštní“.

Bible popisuje Kýrovo jednání jako Hospodinův zásah, „Hospodin vzbudil ducha perského krále Kýra“ (Ezd 1,1)

V Babylónii byli Izraelci pravděpodobně v postavení nevolníků, ale mohli si stavět domy, zakládat zahrady apod. (Jr 29,5n). Někteří jedinci se dokonce dostali i do služby u královského dvora (Ester). Hmotná situace v zajetí asi byla celkem uspokojivá, mnozí se tam zabydleli, proto se po Kýrově ediktu do Jeruzaléma vrací jen někteří.

Babylónská diaspora duchovně nezakrněla. Lidé v exilu se museli vyrovnat s tím, že už nemají chrám ani obětní oltář. Lidé ale přinášejí „oběti rtů“, modlí se, zpívají, slaví sobotu, čtou posvátné texty. Pro svá shromáždění stavějí synagogy. Ty se stávají středisky duchovního života.

V 8. kapitole Neh se píše o čtení z Božího zákona (knih Mojžíšových), je zde popsána v podstatě synagogální bohoslužba, naprosto odlišná od služeb chrámových, kde v ústředí stojí oběť.

V babylónském zajetí je Boží zákon čten, přepisován, redigován. Klade se důraz na odlišnost od pohanského okolí, zdůrazňuje se sobota a obřizka. Některé biblické texty jsou polemikou s pohanskými představami a mýty.

Postavy

- Kýros v r. 539 ovládl novobabylónskou říši. Nebral podrobeným národům jejich náboženství, Židům v babylónském zajetí dovolil návrat, obnovu jeruzalémského chrámu (538) a dokonce jim vydal chrámové předměty ukořistěné Nebúkadnesarem. Deuteroizajáš v něm vidí spravedlivého (Iz 41,2); pastýře, který naplňuje boží vůli (Iz 44,28); pomazaného – Boží nástroj spásy – mesiáše (45,1); povolance Hospodinova (Iz 48,14-15).
- **Ezdráš**, jméno znamená **Ta (pravá) pomoc**, pocházel z velekněžské, sádokovské rodiny. Spolu s navrátilci vyšel z Babylóna zpět do Jeruzaléma. Je **písmák zdatný**

v Mojžíšově Zákoně (Ezd 7, 6), v Jeruzalémě jako náboženském centru židů celé perské říše má prosadit normy Hospodinova (Mojžíšova) Zákona. Důraz klade na Tóru, obnovu bohoslužby, slavení svátků, oddělení od cizinců (neuzavírat s nimi sňatky).

- **Nehemjáš** – jméno znamená Potěšil Hospodin, číšník, tedy vysoký hodnostář a důvěrník, perského krále Artaxerxe, na vlastní přání odešel s královským pověřením jako perský guvernér do Jeruzaléma (Neh 1-2,10). Navzdory odporu a intrikám nepřátel vedl rekonstrukci hradeb a bran města (Neh 2,11-7,72) a inicioval náboženskou reformu, v souvislosti s níž je ale zmiňován také Ezdráš (Neh 8-10).
- **Zerubábel**, místodržitel provincie v době obnovy chrámu.
- **Proroci Ageus a Zacharjáš** – podporují obnovu chrámu.
- **Navrátilci** – „představitelé judských a benjamínských rodů, kněží a levité, všichni, jejichž ducha probudil Bůh, aby stavěli Hospodinův chrám v Jeruzalémě“ (Ezd 1,5), podrobný seznam v Ezd 2 a Neh 7. Vznikají spory s obyvatelstvem, které nebylo přesídleno do Babylónie, tento „lid země“ bere judskému lidu odvalu ke stavbě, stavba je přerušena.

Místo

Jeruzalém po návratu, město z velké části, chrám úplně v troskách (Judsko je perskou provincií, podobně jako bylo za Babylóňanů a předtím severní Izrael za Asyřanů).

Doba

- po Kýrově ediktu, tj. po roce 538 před Kristem
- 537 – položen základní kámen chrámu
- 520-515 stavba chrámu
- 515 svátek posvěcení chrámu
- **Biblické knihy Ezd a Neh** vyprávějí o obnově chrámu a Jeruzaléma (události „stavební“), ale zároveň o obnově náboženské, novém pojetí bohoslužby. Ezdráš je kněz, působí v době, kdy už je chrám postaven. Nehemjáš je číšník u královského dvora (za krále Artaxerxe, několik desetiletí po Kýrově ediktu), slyší o bídě judského lidu a jde mu o obnovu vztahu lidu k Pánu Bohu, přichází proto do Jeruzaléma.

Události

- Kýrův edikt
- návrat, setkání s usedlíky

- stavba chrámu, její přerušení
- oslava svátku stánků

Zvěst

- Lid se vrací do Jeruzaléma a obnovuje chrám díky Pánu Bohu, díky Boží milosti. Babylónský exil byl důsledkem neposlušnosti a modlářství. Tak to předpovídali proroci, oni varovali lid, volali zpátky k Pánu Bohu. Ze zajetí se lidé vrací podobně jako byl kdysi do země zaslíbené povolán Abraham.
- Bible popisuje Kýrovo jednání jako Hospodinův zásah: „Hospodin vzbudil ducha perského krále Kýra“ (Ezd 1,1). Pánem, tím nejvyšším, je Hospodin. Jemu slouží i vládcové velkých říší a mocností. Je to Hospodin, kdo umožňuje nový začátek.

Úskalí

- S předškolními dětmi budeme mluvit o křesťanství, v příběhu jde o obnovu chrámu židů – šlo mi ale o přiblížení toho, že je pro nás věřící důležité něco „vnějšího“ – pro navrátilce z Babylona to byl chrám.
- Zejména za Ezdráše se izraelské společenství uzavírá do sebe (násilné rozloučení smíšených manželství Ezd 10). Ezdrášovské pojetí zákona je pak tvrdě kritizováno Ježíšem. Výběr kapitol z Ezd a Neh předestírá jen jeden rys izraelského společenství (otevřenost), který se však postupně vytrácel, až se ztratil úplně. (Kritikou postupně vzrůstající uzavřenosti a samospravedlnosti pak bude kniha Jonáš.) Podobně je pominuta kající tradice (Neh 9), která má své liturgické zakotvení i v jiných částech Písma (Ž 106 aj., popř. Sk 7 – Štěpánova řeč).
- Na poexilním Izraeli vidíme, že původní otevřenost je vystřídána ezdrášovskou uzavřeností. Tím však není zrušen smysl slavnosti stánků. A především biblické texty v té době redigované (a to byla většina starozákonních knih) akcentují skrytě i naprosto zjevně povědomí, že vyvolený lid je tu jako požehnaný k požehnání druhým.
- To, že Tóra (Zákon) zaujímá ústřední místo v životě obnoveného společenství neznamena ovšem hned zákonictví. Podle Neh 8,11 byla ústředním motivem lévitského výkladu Tóry (8,7) zvěst útěchy.

Odkazy

Linden, Nico ter: Země pod duhou

Biblický atlas (str. 88-91)

Pro děti

Předškolní děti

Můžeme připravit obrázky nebo předměty na ukázkou: kostel, bohoslužby, kalich, křticí konvička, obraz křtitelnice, Bible.

Co máme jako křesťané společného?

Chodíme do kostela, vyprávíme si biblické příběhy, lidé se nechávají pokřtít (děti nebo dospělí), večere Páně, modlíme se... dětem můžeme napovídat obrázky nebo gesty, příp. pantomimicky mohou dění v kostele předvádět děti, ostatní hádají, o co jde.

Potřebujeme kostel? Nebo jiný shromažďovací prostor?

Vyprávíme stručně příběh o stavbě chrámu po návratu ze zajetí. Soustředíme se na chrám jako místo, které lidé potřebují k bohoslužbám. Víru je možné žít i bez kostela, v babylónském zajetí chrám neměli, ale s kostelem je to lepší.

Pomůcky: Obrázky nebo předměty na ukázkou: kostel, bohoslužby, kalich, křticí konvička, obraz křtitelnice, Bible...

Mladší školní děti

Motivační otázky, rozhovor – podobně jako s předškolními dětmi:

- Co máme jako křesťané společného?
- Kde se scházeli židé k bohoslužbám? V jakém městě byl jejich chrám? Stojí jeruzalémský chrám dodnes? (Ne, v roce 70 po Kr. ho zničili Římané, zbyla Zed' nářků.)

Nedaleko chrámu si na velkém náměstí u Ovčí brány hrály děti. Judit skákala s kamarádkami přes švihadlo a Tobiáš pouštěl draka, ale moc se mu to nedařilo, foukal málo vítr. A vtom přišli vojáci. Napochodovali náhle branou do města, vojáci z daleké země. Všelicos pokřikovali, ale děti jim nerozuměly ani slovo, protože vojáci mluvili cizí řečí. Bylo ale zřejmé, že už si nesmí dál hrát. Musely ted' náměstí opustit: „Zmizte!“

Judit s Tobiášem šli stejným směrem. Bydleli kousek od sebe. Cestou potkali ještě mnohem víc vojáků, kteří určitě přišli Vodní branou.

Juditina maminka už na ně čekala ve dveřích. Plakala.

„Proč pláčeš?“ zeptala se Judit.

„Musíme odtud odejít,“ odpověděla maminka, „musíme do vyhnanství.“

„Co to je, vyhnanství?“ ptala se Judit.

„Musíme opustit svou zemi,“ vysvětlila maminka. „Tihle muži tu teď chtějí vládnout a my musíme jít do Babylonie. Do země, odkud přišli ti vojáci.“ (*Za?átek knihy Zem? pod duhou.*)

Judsko dobyli Babylóňané, chrám v Jeruzalémě zbořili, lidi (hlavně ty bohaté a vzdělané) odvedli do zajetí v Babyloně. Pán Bůh ale byl s lidmi i tam. Pomohl, že se našli ti, kteří dál vedli lidi k víře, vyprávěli staré příběhy a ty příběhy dostávaly nový smysl. Bylo důležité se modlit k Bohu, který kdysi vyvedl otroky z Egypta, dal lidem projít mořem...

Po 50 letech je Babylon dobyt Peršany, nastupuje nový král, Kýros. Ten se doví o židech ve své zemi a rozhodne se dát jim svobodu k návratu.

„Můžete se vrátit do své země, můžete si v Jeruzalémě zase postavit svůj kostel. Vaše chrámové nádobí, které sem bylo přineseno, si vezměte.“

Lidé mají radost, děkují Pánu Bohu. Vždyť ten Pán Bůh, který lidi zachránil z Egypta, teď způsobil, že se mohou vrátit. „Za krále Kýra děkujeme, Pane Bože.“

Nevracejí se všichni. Někteří už se v Babyloně zabydleli, zůstanou tam.

Ti, kteří se vrátí, děkují Pánu Bohu. Na místě, kde stál chrám, postaví oltář a každý den na něm obětují. Opět slaví židovské svátky.

Začínají stavět chrám. Bez něj by to nešlo. Položení základního kamene je velká slavnost. Chvalozpěvy, písně se rozléhají do daleka. Mnozí z těch, kteří pamatují dřívější chrám, pláčou dojetím, radostí a asi trochu i smutkem. To celé zajetí jsme si zasloužili, že jsme opustili Pána Boha. Ale on nás neopustil. Ještě to bude dlouhá cesta.

Země, do které se lidé z Babylona vrátili, nebyla prázdná. Byli zde židé, kteří tenkrát neodešli. Byli zde i různí další, Bible o nich mluví jak o „lidech země“. Někteří chtěli při stavbě chrámu pomáhat, ale navrátilci je odmítli. Chtějí chrám postavit sami.

Stavbu tak provázely spory, práce vázla. Rostou nepřátelství, jsou četné spory. Spolu s chrámem je obnovováno i město a hradby, nepřátelé budovatelů žalují vladaři, že židé se budou chtít vůči vládnoucí Persii vzbouřit.

Opět se ozývají proroci. Povzbuzují a napomínají lid. Nebojte se a chrám dostavějte!

Spory jsou dlouhé, nakonec se ale stavět začne a chrám je 22 let po položení základního kamene slavnostně otevřen. Slavnost je spojena s hodem beránka. To je hlavní židovský svátek. Připomíná vyvedení z Egypta, připomíná, že Pán Bůh nezapomněl na svůj lid, když mu bylo těžko; v otroctví, ve vyhnanství, v ohrožení nepřáteli. Jedí se nekvašené chleby, beránek, pije se víno. Znovu se slaví bohoslužby, čte se z Božího zákona.

Co Judit s Tobiášem? Odešli do vyhnanství v Babyloně jako děti. Bylo jim tak sedm, osm let. Dočkali se obnovy chrámu v Jeruzalémě?

Zkuste to spočítat: odvedení do zajetí v roce 587, Kýrův edikt, který umožnil návrat, v roce 538, začátek stavby chrámu roku 537, slavnostní otevření 515.

Při počítání dejte pozor, jsou to roky před Kristem.

Je možné, že Judit a Tobiáš se vrátili, pomáhali stavět chrám a účastní se hodu beránka. Bylo by jim okolo 80 let. Třeba si ještě vzpomenou, jak se jejich rodiče a starý strýček Ben, se kterým odcházeli z Jeruzaléma, otáčeli zpátky na dobyté město, měli slzy v očích. Možná už na slavnosti Judit s Tobiášem nejsou, jsou tam jejich děti a vnoučata, kteří slýchali vyprávění, jak to bývalo kdysi. A že Pán Bůh, který vyvedl lidi z Egypta, je jednou přivede zpátky. A že je s nimi pořád. Ať jsou třeba i v Babylóně.

Starší školní děti

Vyprávějte příběh včetně textu o Judit a Tobiášovi, je důležité si uvědomit, že lidé, kteří stavějí chrám, jsou navrátilci ze zajetí.

Co je Toleranční patent? Je něčím podobný Kýrovu ediktu? (Zlomová historická událost, která umožňuje veřejně projevit a žít svou víru.)

Víte něco o historii vašeho sboru a kostela? Pamatujete si na nějaké výročí?

Znáte nějaký toleranční kostel? Jak vypadá?

Co dělá kostel kostelem? (A nejde jen – možná vůbec – o vzhled, nemyslím teď na rozdíl mezi kostelem, modlitebnou nebo jiným shromažďovacím prostorem. Jde o základy – proč tu kostel je.)

K rozhovoru o této otázce vám pomůže pracovní list s vyznáním „Hospodin nás vyvedl z otroctví do svobodné země. My jsme pro svou nevěrnost o zemi i svobodu přišli. Jen díky jeho věrnosti se k obojímu můžeme vrátit. Proto stavíme chrám. U něho svoboda začíná.“

Přesah

Pro všechny skupiny: přemýšlejte, jak byste se mohli zapojit do péče o váš kostel a život v něm (brigáda na úklid, pomoc s přípravou bohoslužeb – vyvěšování písní, rovnání zpěvníků, vítání přicházejících, odmetení sněhu, vaření kávy, hlídání malých dětí – viz také okénko do bohoslužeb).

Jak spolu souvisí slova: kostel, sbor, církev, bohoslužby? Co se u vás ve sboru děje? Kdo to dělá? Co by se vám líbilo, kdyby tu ještě bylo?

Můžeme připravit deskovou hru Obnova chrámu (příp. Obnova Jeruzaléma nebo Návrat ze zajetí). Bude zde vyznačena cesta s políčky a úkoly (ořez 3 pastelky apod.), zastavení, otázky k zodpovězení (kdo vydal povolení k odchodu z Babylóna? kdy byl postaven náš kostel? jaké číslo ve zpěvníku má píseň Dobře staví, kdo zná a ví apod.), nástrahy (posuň figurku svého souseda o 2 políčka dopředu...), zdržení (stavitelé chrámu byli zdržováni nepřáteli – např. dál můžeš pokračovat, až hodíš číslo tři...). Můžete hru připravovat s dětmi a hrát ji třeba příští neděli jako formu opakování.

Liturgie

Biblický text k zapamatování

(Poutní píseň Davidova.) *Zaradoval jsem se, když mi řekli: Půjďme do Hospodinova domu!*
(Žalm 122,1)

Rituál

Každou postavu může provázet jedna píseň, kterou můžete zpívat nebo její část skandovat. U Ezdráše navrhujeme *Pojď, pojď, Duchu Stvořiteli* (Svítá 278).

Okénko do bohoslužeb

V obnoveném jeruzalémském chrámu se konaly slavnostní bohoslužby. Děti v nedělní škole připraví slavnostní bohoslužby, resp. některou jejich část.

Mohou se zapojit (i dlouhodobě) do přípravy kostela k bohoslužbám, více se dovědět, co všechno je potřeba. Podrobněji popsáno jako „kostelový víceboj“ (příručka Církevní rok [1], str. 24).

Modlitba

Pane Bože, děkujeme za náš sbor a kostel. Děkujeme za lidi, se kterými se tady setkáváme, se kterými se můžeme kamarádit, kteří taky v neděli ráno jdou do kostela, kteří vidí některé věci podobně jako my, že si rozumíme, zpíváme spolu písničky. Rádi bychom sem pozvali i další lidi, ale moc nám to nejde, pomoz nám v tom. Amen.

Odkaz na pracovní list

[38 Návrat ze zajetí a stavba chrámu - st](#)

Kam dále

[Prejda, Pavel: Návrat ze zajetí a stavba chrámu \(starší příprava z cyklu Pozvá...](#)

[Esra und der Tempelbau \(obsahuje názorné mapy měnících se vládnoucích říší; www...](#)

Odkaz na píseň

[Přiď jiz, přiď, Duchu stvořiteli, Duchu smíření](#)

[Posila na cestu \(SV135\)](#)

[Pán Bůh je síla má, všechna obrana má](#)

[Svítá nový den \(SV316\)](#)

Cílová skupina

[Mladší školní](#)

[Předškolní](#)

[Starší školní](#)

Katechetické cykly

[Dál přece nejdeme sami II \(Od Samuele k Šalomounovi + Od Elijáše k mesiášovi\)](#)

Biblický odkaz (kat)

[Ezdráš 1](#)

[Ezdráš 3–4](#)

[Ezdráš 6,15–22](#)